

MALONGENPARKEN – KULTURMILJÖUTREDNING, DEL AV RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

2018-09-07

UPPDRAG 288003, Malongenparken, Kulturmiljöutredning RI
Titel på rapport: Malongenparken – Kulturmiljöutredning, del av riksintresse för kulturmiljövården
Status: Slutversion
Datum: 2018-09-07

MEDVERKANDE

Beställare: Stockholms stad, stadsbyggnadskontoret
Kontaktperson: Sophia Norrman Winter

Konsult: Tyréns AB
Uppdragsansvarig: Johanna Alton
Kvalitetsgranskare: Martin Lagergren

REVIDERINGAR

Revideringsdatum 2018-09-07
Version: Johanna Alton, Tyréns AB

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	BAKGRUND	4
2	RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN.....	5
3	BEDÖMNING AV PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSE NÄR MALONGENPARKEN BEBYGGS	6
3.1	FOTAVTRYCK.....	6
3.2	BYGGNADSVOLYM	6
3.3	MÖTET MELLAN 1800-TALETS STENSTAD OCH DEN SMÅSKALIGA 1700- TALSBEBYGGELSEN	6
3.4	MALMGÅRDSVÄGENS LÄKNING	7
3.5	PARKMILJÖN.....	7
4	SLUTSATSER.....	7
5	KÄLLOR	9

1 BAKGRUND

På stadsbyggnadskontoret pågår ett arbete med ny detaljplan för Södermalm 8:1 som syftar till att möjliggöra ett flerbostadshus i Malongenparken med utgångspunkt från områdets höga kulturmiljövärden. Det aktuella området är klassat som parkkvarter i "Parkplan över Södermalm" (2009). Området definierades i parkplanen som en mycket liten park, en grön oas med sittplatser för avkoppling. Idag finns en hundrastgård i parken. Området ligger inom ett område av riksintresse för kulturmiljövärden, "Stockholms innerstad med Djurgården". För att riksintresset ska kunna tillgodoses bör platsen planeras för ny bebyggelse med en högkvalitativ arkitektur när det gäller såväl volymer, höjder som utformning i samspel med kulturmiljön, en förutsättning.

Enligt översiktsplanen för Stockholms stad gäller för områden av riksintresse för kulturmiljövärden att: "Stadens mål är att områdena av riksintresse ska förvaltas så att planerade åtgärder förstärker de värdebärande uttrycken utan att skada dem. Stadens mål är alltså högre än att undvika påtaglig skala."

Bebyggelseantikvarierna Martin Lagergren, Jennifer Magnusson och kulturgeograf Johanna Alton på Kulturmiljöavdelningen på Tyréns har fått i uppdrag att analysera och beskriva konsekvenser av förtätning i Malongenparken. Utredningen omfattar de värdefulla kulturmiljöer i området, bland annat värdekärnan för Malongen som ligger till grund för riksintresset.

2 RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

Malongenparken är belägen i ett område av riksintresse för kulturmiljövården, *Stockholms stad med Djurgården* [AB 115]. Kulturmiljövårdens intressen regleras enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Bestämmelserna i miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En hållbar utveckling enligt miljöbalken ska förena kraven bland annat på att slå vakt om kulturmiljö. Riksintressen för kulturmiljövården utgör sammanhängande miljöer av särskilt stor betydelse ur ett nationellt perspektiv och som särskilt väl återspeglar viktiga historiska skeenden och samhällsprocesser. Riksintresset för *Stockholms stad och Djurgården* är mycket komplext genom dess särskilda ambition är att spegla viktiga historiska skeenden i egenskap av huvudstad. Stadsmuseet och Länsstyrelsen i Stockholm har därför gemensamt tagit fram en fördjupad riksintressebeskrivning, *Alla tiders Stockholm – Riksintressen för kulturmiljövården*. Följande uttryck för riksintresset berör det aktuella planförslaget och är hämtade ur den fördjupade riksintressebeskrivningen:

Riksintresse [AB 115]	Uttryck	Text	Malongenparken
Stockholms särdrag	Stadens anpassning till naturen	"Flera områden med äldre, klättrande bebyggelse i anslutning till branterna"	Malmgårdsvägen och Nytorgets bebyggelse ligger längs foten till Vita bergen
	Stadens årsringar	"På Södermalms höjder, som var mindre lämpade för omfattande bebyggelse, finns de mindre bemedlade befolkningsgruppernas småskaliga bostadshus bevarade."	Kopplingen till Vita Bergens äldre bebyggelse, Malmgårdsvägen och Nytorgets bebyggelse
		... på 1860-talet [inleddes] ett arbete med en generalplan för Stockholm under juristen och riksdagsledamoten Albert Lindhagen."..."Grunden för stenstadens tillväxt lades genom en större reglering av malmarna. De berg och höjder som ansågs för svåra att bemästra sparades till parker.	Malongenparken ligger i brytningen mellan den äldre vägstrukturen och 1860 års generalplan som Renstiernas gata tillhör.
	Stadens siluett	"Stenstadens bebyggelse präglas i stora delar av byggnadsstadgan från 1874. I den fastställdes att de högsta husen skulle vara fem våningar, medan kyrkor och offentliga byggnader kunde byggas högre."	Bebyggelsen på motstående sida Renstiernas gata utgör en del av stenstadens bebyggelse.
Den äldre stenstaden	Det äldsta gatunätet på Södermalm	"Mariagränd, Klevgränd [...] är enda bevarade gatusträckningarna från tiden före 1600-talets regleringar på malmarna. De ger en värdefull bild av hur den äldre staden såg ut med sina oregelbundna gator som följde topografien."	Malmgårdsvägens sträckning och Vita bergens trähusbebyggelse är ett undantag från det gatunät som kom till under 1600-talet.

Den äldre stenstaden	1600-talets stadsplanestruktur	"Den stadsplan med gatu-sträckningar och kvarters-former som lades ut under 1600-talet [...] var modern för sin tid med spikraka gator av ungefär samma bredd och rektangulära kvarter ned likartade mått..."	Renstiernas gata utgör en del av 1600-talets stadsplaneideal med dess rektangulära kvartersindelning och rätvinkliga gatunät i norr.
Tidig bebyggelse på malmarna	Vita Bergen	"Bebyggelsen vid Nytorget och Malmgårdsvägen fick en stads-liknande karaktär med omväxlande sten- och trähus. Intill Nytorget ligger 1670-talsan-läggningen Malongen, ursprungligen en klädesfabrik, och vid Malmgårdsvägen finns den omkring år 1700 uppförda Werner Groens malmgård och en 300 år gammal handelsträdgård."	Malongenparken ligger i liv med övrig bebyggelse vid Nytorget och Malmgårdsvägen. Idag utgör den ett av-brott i bebyggelsen längs vägsträck-ningen. Sentida bebyggelse i sträck-ningen inordnar sig i 1700-talets bebyggelsestruktur.
Stockholm som sjöstad, militärstad och industristad	Barnängen	"...i slutet av 1600-talet började en mer fabriksmässig verksamhet att utveckla sig med de så kallade manufakt-urerna i spetsen [...]. Under 1700- och 1800-talet var textiltillverkningen omfattande..."	Klädesfabriken Malongen var under 1700-talet en del av Barnängens textilfabriker och är uppförd under andra hälften av 1600-talet.

3 BEDÖMNING AV PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSE NÄR MALONGENPARKEN BEBYGGES

3.1 FOTAVTRYCK

Den förslagna byggnadens fotavtryck är väl avvägt gentemot de båda stadsbyggnads-mönstren som här möts. Den förslagna byggnaden ligger i liv med den befintliga bebyggelsen längs gatan Nytorget och Malmgårdsvägen och följer dess grammatik att bygga i gatuliv, där så varit möjligt.

3.2 BYGGNADSVOLYM

Volymen lyckas i stort förhålla sig till de skilda skalorna vid de båda gatorna men den maximerade höjden gör att volymen blir stor i förhållande till byggnadshöjderna på Malongen och bebyggelsen längs gatan Nytorget. Den förslagna volymen blir stor även i förhållande till den yngre bebyggelsen norr om planområdet längs Renstiernas gata.

3.3 MÖTET MELLAN 1800-TALET STENSTAD OCH DEN SMÅSKALIGA 1700-TALSBEBYGGELSEN

Greppet att plocka upp båda skalorna visar på ett aktivt förhållnings sätt till platsens karak-tär och förutsättningar. Båda gaturummen stärks på ett sätt som i olika grad ansluter till de båda stadsbyggnadstraditionerna. Det avfasade hörnet mot korsningen är anpassat till stenstadstraditionen liksom bostadsentrén i gatufasaden mot Renstiernas gata.

Taket på den föreslagna byggnaden avviker markant från omgivande takutformningar. För anpassning till omgivande taklandskap, bör taket utformas med sluttande fall, synliga från gatan, såväl Renstiernas gata, Malmgårdsvägen och gatan Nytorget.

Den bevarade passagen mellan befintligt plank norr om Malongenparken och den nya byggnaden ger med det nya förslaget ett mörkt och trångt intryck. För att på ett bättre sätt ta hand om passagen bör den hanteras med samma omsorg som övrig omgivning i den fortsatta gestaltningen

3.4 MALMGÅRD SVÄGENS LÄKNING

Förslaget, både den nya byggnaden, och förändringen av parkmiljön/cykelstråket, stärker den historiska kopplingen mellan gatan Nytorget (egentligen en del av Malmgårdsvägen) och Malmgårdsvägen. Sambandet försvagades i samband med modernistiskt influerad stadsplanering under 1970-talet då Malongenparken lades ut som parkmark. Trafiken reglerades och vändplaner kantade av planteringar bröt siktlinjerna längs gatan.

Den föreslagna byggnadens gestaltning och avsedda materialverkan är inte anpassad till de kulturhistoriska förutsättningarna på platsen. Tegel, corten och stora uppglasade ytor bryter mot de lågmälda traditionella materialen och hantverksmässigt framställda fasaderna i hål-i-mur-fasaderna från 1700-talet som också tydligt inspirerat tilläggen på 1980- och 90-talen. Det finns därmed en risk för att byggnaden istället för att koppla samman bebyggelsen längs den ursprungliga Malmgårdsvägen istället uppfattas som ett brott som separerar gatfragmenten. I den känsliga kulturmiljön är utformningsfrågan av yttersta vikt för att skapa en god helhetsmiljö där all riksintressant bebyggelse ska ges utrymme på dess egna villkor. Ett brott i Malmgårdsvägens sträckning kan ge betydande negativ påverkan på de historiska sambanden.

Den helt uppglasade bottenvåningen är ett kraftigt brott mot omgivande bebyggelses uppbyggnad. Den bryter mot både den förindustriella stadens byggnader som här i stadens dåvarande utkanter inte har butikslokaler i bottenvåningen och mot stenstadens arkitekturtradition med tunga socklar som fungerar som en arkitektonisk bas, men som dock ofta har stora öppningar i muren för lokaler.

3.5 PARKMILJÖN

Planområdet har under de senaste 40 åren nyttjats som park. Sedan ett antal år har den nyttjats som rastgård för hundar. Igenväxningen är omfattande, vilket medför att vägsträckningen för Malmgårdsvägen/Gata Nytorget inte längre är avläsbar och den viktiga siktlinjen svår att uppfatta. Rökning av vegetation skulle bidra positivt för att återskapa de historiska siktlinjerna. Parken ingår inte i den typ av bergsparker som tas upp som uttryck för riksintresset. Den ligger strax väster om Vitabergens ursprungliga utbredning.

Genom rökning av vegetationen framstår Malongen tydligare såsom en del av den äldre bebyggelsestrukturen.

4 SLUTSATSER

Det finns goda möjligheter att bebygga platsen med det föreslagna fotavtrycket. Den nya byggnaden har, om den utformas på rätt sätt, potential att länka samman de två fragmenterade vägsträckningarna, Malmgårdsvägen och gatan Nytorget. Rökning av befintlig vegetation, kan ytterligare bidra till att synliggöra den fysiska kopplingen. Idén med att förena småskalighet längs byggnadslivet Malmgårdsvägen/gatan Nytorget och låta byggnaden höja sig längs med Renstiernas gata visar en medvetenhet om den nya byggnadens placering i mötet mellan två stadsbyggnadsideal.

En bearbetning behöver dock göras av byggnadens höjd. Byggnadens föreslagna utformning bör revideras för att säkerställa omgivande kulturvärden och intentionerna med riksintressets uttryck. Byggnadshöjden bör inte överstiga höjden på bostadshusen norrut, längs Renstiernas gata. För en anpassning till topografin, kan det vara relevant att trappa fasadens byggnadshöjd mot Renstiernas gata, i dess södra del, motsvarande motstående sidas byggnader och byggnaderna norrut på samma sida av gatan.

Utformningen bör anpassas avseende kulör- och material. De föreslagna materialen och stora uppglasade ytor i bottenvåningen är främmande i denna miljö. Här är de lågmälda traditionella materialen och hantverksmässigt framställda hål-i-mur-fasaderna från 1700-talet, tongivande. Dessa byggnadsideal har tydligt inspirerat tilläggen i kvarteret från 1980- och 90-talen som är väl anpassade till omgivningen.

Det platta taket bör omarbetas till ett sluttande med synligt fall från gatan.

Det finns stora möjligheter att byggnaden genom sin form och förmåga kan väva in två skalor utan att för den skull behöva uppfattas som en pastisch. Under förutsättning att en revidering av byggnadens utformning görs enligt ovanstående, är bedömningen att intentionerna med riksintresset kan tillgodoses. En sammanlänkning av Malmgårdsvägen och gatan Nytorget kan till och med tydliggöra den äldre stadsplanstrukturen i enlighet med riksintressets intentioner.

Ett genomförande av planen medför att Malongen får en mer framträdande roll i gaturummet för Malmgårdsvägen/gata Nytorget. Däremot förlorar bygganden i visuell betydelse längs en del av Renstiernas gata, varifrån den syns idag.

Planen bör så långt möjligt regleras med utförliga utformningsbestämmelser som säkerställer anpassningen till omgivande byggnaders och kulturmiljöers kulturhistoriska värden.

5 KÄLLOR

Alla tiders Stockholm – Riksintressen för kulturmiljövården. 2014. Stockholms stad.

Bergman, A; Fredriksson, G. 2010: Bondesonen större, Malongen, Södermalm Stockholm. Byggnadshistorisk inventering. Stockholms stadsmuseum. Stockholm förlag.